

علل شکستن و خراب کردن

اسباب بازی

توسط کودکان

محمد رضا مطهری

به مبل، صندلی، لباس، اسباب بازی‌ها و سایر وسایل وابسته شده‌ایم که وقتی کودکان از آن‌ها مراقبت نمی‌کنند، عصبانی می‌شویم. برای بعضی از والدین گلدان کریستال، عکس خانوادگی، شیء قدیمی و غیره دارای چنان ارزشی است که گویی بدون آن‌ها نمی‌توانند زندگی کنند. در حالی که در بیشتر

واقعیت این است که بزرگسالان برای اشیا ارزش زیادی قائل‌اند، در حالی که کودکان این‌گونه نیستند. جای تأسف است که ما بزرگسالان برای اشیا بیش‌تر از کودکان ارزش قائلیم. ما آن چنان

می‌خواهد از همه چیز سردرآورد، هر صدایی را بشنود، هر چیزی را ببیند، لمس کند، بچشد و استشمام کند. راجرز معتقد است: "کودک در درون خود این ادراک^۳ را دارد که در مورد اشیای مکانیکی و چگونگی کارکرد آن‌ها کنجکاوی داشته باشد. این یک نیاز درونی و شخصی است که کودک به وسیله جدا کردن اسباب بازی‌های خود (قطعه قطعه کردن اسباب بازی‌ها) و اشیای دیگر نظیر رادیو، ضبط صوت، چراغ قوه و... ابراز می‌دارد. این گونه فعالیت‌ها برای کودک بسیار جذاب و ارضا کننده است (زیرا به نیاز خود پاسخ مناسب را می‌دهد)."^۴

مسنظور و نیت کودک از خراب کردن اسباب بازی غالباً این است که می‌خواهد از اسرار درون اسباب بازی سردرآورد و آگاه شود. می‌خواهد بداند از چه ساخته شده، چه چیزهایی در درونش دارد و این میل به آگاهی و دانستن است که کودک را تهییج و ترغیب می‌کند تا از درون اسباب بازی‌ها سردرآورد.

آ. اس. نیل در این باره می‌نویسد: "کودک سالم و متعادل خیلی از اسباب بازی‌هایش را می‌شکند تا درون آن‌ها را کشف کند. کودک مستقل تحت تأثیر "من" طبیعی خود است، نه فشارها و توصیه‌های خارجی. "بنابراین بر والدین است که با بینش، بصیرت^۵ و سعه صدر نسبت به رفتارهای کودک واکنش مناسب نشان دهند و اگر کودک آن‌ها میل به کشف، کنجکاوی و خراب کردن وسایل نداشت، باید در سلامت وی دچار شک و تردید شوند و به دنبال علت آن باشند.

* میل به خلاقیت، کشف و آشنایی با درون اشیاء و آگاه شدن از طرز کار وسایل از دیگر علل

مواقع فقدان این اشیا کوچک‌ترین اثری در سعادت و خوشبختی خانواده‌ها ندارد. برای یک کودک اشیای قیمتی برای بازی کردن با دیگر اشیا هیچ تفاوتی ندارد و او نمی‌تواند توجه خاصی را برای مواظبت از آن‌ها به کار گیرد.

عشق به اشیا در نزد عده‌ای از والدین شدیدتر از عشق به کودک است و چون خراست‌های کودکان با خواست‌های بزرگسالان متفاوت است بین آن‌ها کشمکش و تنش^۱ به وجود می‌آید!

شکستن و خراب کردن اسباب بازی‌ها و وسایل دیگر توسط کودکان علل مختلفی دارد که به بیان مهم‌ترین علل روانی و تربیتی^۲ آن می‌پردازیم:

* حس کنجکاوی و علاقه به پرسش و آگاهی از ابتدای زندگی همراه انسان است. انسان مایل است که از ماهیت اشیا مطلع شود، به علل ایجاد پدیده‌ها آگاهی یابد و به کشف اسرار طبیعت نایل آید.

کودک وقتی چشم به دنیا می‌گشاید از همه چیز بی‌اطلاع است و از همان روزهای آغازین زندگی در صدد شناخت اشیا بر می‌آید و سعی دارد با هر نگاهی که به اطراف می‌دوزد، هر دقتی که در چهره‌ها می‌کند و هر توجهی که به اشیا مبذول می‌دارد، چیزی بیاموزد و مجهولی را معلوم سازد.

او به اشیا دقیق می‌شود و با دست آن‌ها را لمس می‌کند، به مرور اجسام کوچک را حرکت می‌دهد، بالا و پایین می‌برد، به صداها دقیق می‌شود، رفت و آمدها و حرکات را زیر نظر می‌گیرد و به طور خلاصه می‌خواهد همه چیز را بشناسد. از این رو همه جا سر می‌کشد و

* یکی دیگر از دلایل خراب کردن اسباب بازی‌ها و وسایل، سرکشی کودک در برابر اقتدار سرکوبگر والدین است.

* بعضی مواقع شکستن و خراب کردن به منظور سرگرمی و تفریح صورت می‌گیرد. گاهی نیز در شکستن، به زمین کوبیدن، پاره کردن یا خط کشیدن روی دیوار، لذت‌هایی نهفته است و کودک از این طریق ارضا می‌شود. اگر بزرگ‌ترها هم به فکر ارزش مادی اشیا نبودند گاهی این لذت‌ها را برای خودشان مباح می‌دانستند و از شکستن و خراب کردن لذت می‌بردند. بنابراین خیلی جای ابرادگیری از کودک نیست و می‌توان کاغذهای باطله، روزنامه‌های کهنه و اسباب و لوازم دور ریختنی را در اختیار او گذاشت تا از تار و مار کردن آن‌ها لذت ببرد. حتی می‌توان روی یک قسمت از دیوار مقوایی نصب کرد تا هر چه می‌خواهد روی آن خط بکشد و تفریح کند.

* اسباب بازی‌هایی که برای کودک تهیه می‌کنیم باید متناسب با سطح درک و فهم کودک باشد. زیرا وقتی کودک نتواند از اسباب بازی استفاده و با آن بازی کند و به لحاظ فکری فشار زیادی بر او وارد شود، ممکن است عصبانی شده، اسباب بازی را بشکند.

**روش‌های برخورد صحیح والدین در
قبال شکستن اسباب بازی توسط کودک**

* وقتی کودک اسباب بازی‌هایش را می‌شکند در واقع به نیاز خود (SELF) پاسخ می‌دهد. اما والدین از این رفتار کودک ناراحت شده، به صورت کلامی و غیرکلامی^۷ (توبیدی، رفتار بد است، وقتی این طور رفتار می‌کنی نه دوست داشتنی هستی و نه ما تو را دوست

است.

* گاهی هم کودک به منظور جلب توجه خراب کاری می‌کند. این امر نشان می‌دهد که از کمی توجه رنج می‌برد. در این گونه مواقع باید توجهات واقعی و مخلصانه خودتان را نشان داده، از نظر محبت او را ارضا کنید.

* کودک وقتی می‌بیند کودک دیگری بیش‌تر مورد محبت واقع شده است، حسادت خود را با خراب کردن اسباب بازی آن کودک نشان می‌دهد. در این صورت باید او را از احساس محبت خود مطمئن کنید تا امنیت خاطر بیابد. سرزنش کردن یا وادار کردن به عذرخواهی کار صحیحی نیست.

* بعضی اوقات کودک در دوست‌یابی و برقراری ارتباط ضعیف است و اسباب بازی‌ها و وسایل دیگران را خراب می‌کند. راه حل مناسب این است که والدین فرصت‌های بازی جمعی و معاشرت با سایر کودکان را برایش فراهم آورند.

داریم و اخم کردن) عدم رضایت خویش را ابراز می‌کنند.

وقتی کودک می‌بیند که شکستن اسباب بازی پاسخ به نیاز خود (SELF) است و از طرفی درمی‌یابد که به خاطر پاسخ‌گویی به این نیاز از یک نیاز اساسی‌تر (توجه مثبت) که برایش ارزش بسیار بالایی دارد محروم می‌شود، در حالت تعارض^۸ و تضاد^۹ بین نیاز خود و توجه مثبت قرار می‌گیرد و "توجه مثبت" را که نیاز اساسی‌تری است انتخاب می‌کند. در این جاست که کودک به خاطر پذیرش، عشق و محبت والدین، نیاز خود را انکار^{۱۰} و منحرف می‌کند. کودک در واقع از نیاز و رضایت شخصی خود یعنی خراب کردن، پیچ‌گوشتی در درون ضبط کردن و کشف آن صرف نظر کرده، آن را انکار یا منحرف می‌کند تا مورد توجه، پذیرش، محبت، عشق و علاقه والدین قرار گیرد. در واقع این نقطه آغازین انحراف از مسیر تربیت طبیعی^{۱۱} است که او از میل درونی، طبیعی و شخصی خویش می‌گذرد و بر

مینای تشخیص امیال بزرگسالان عمل می‌کند. * اگر کودک اسباب‌بازی یا وسیله دیگری را خراب کرد والدین نباید درباره او قضاوت اخلاقی کرده، به او بگویند: "تو کودکی بد، شیطان، بد ذات، کثیف و غیر قابل تحمل هستی." برای یک کار اشتباه نباید کل شخصیت کودک را زیر سؤال قرار داد، بلکه باید برای او توضیح داد که آن کار و رفتار خاص که از او سرزده درست نیست و بدین ترتیب رفتار اشتباه کودک را از کل شخصیت او متفک کرد.

* وقتی کودک اسباب بازی یا وسیله‌ای را شکست نباید با او به گونه‌ای رفتار شود که دچار وحشت و نگرانی گردد و سعی کند واقعه را از دید والدین مخفی کند یا این که به لحاظ روحی و روانی احساس گناه و شرمندگی زیادی در او ایجاد شود.

* والدین آگاه و مسئول^{۱۲} همواره زمینه‌ساز رشد روزافزون فرزندان خویش‌اند و با تقویت حس تحقیق و کاوش^{۱۳} و جست‌وجو در آنان،

گنجه به صورت صحیح و سالم به نمایش بگذارد و اگر کودکی آن‌ها را بشکند، خراب کار و بدذات محسوب می‌شود.

منابع:

- نیل، آ. اس: کودکانی آزاد و مستقل تربیت کنیم، صفحه ۵۹ و ۶۱.
 - راجرز، کارل رانسوم: تئوری شخصیت از دیدگاه راجرز، صفحه ۵۴، ترجمه دکتر سیدمحمد محسن جلالی تهرانی.
 - منبع شماره ۱، صفحه ۱۸۵.
 - اردکانی سوسن (شاهین): بهداشت مادر و کودک، صفحه ۴۷۴.
 - منبع شماره ۲، صفحات ۵۴-۵۵-۵۶.
 - کالوت، دیدیه: رشد روانی - حرکتی نوزاد، صفحه ۱۴.
- پی‌نوشت‌ها:

- 1- TENSION
- 2- PSYCHO EDUCATIONAL
- 3- PERCEPTION
- 4- FUNCTION
- 5- INSIGHT
- 6- VERBAL
- 7- NON VERBAL
- 8- CONFLICT
- 9- CONTRADICTION
- 9- POSITIVE REGARD
- 10-DENIAL
- 11- NATURAL EDUCATION
- 12- AWARE AND RESPONSIBLE
- 13- RESEARCH
- 14- GUILT FEELING

راه را برای پیش‌رفت و سعادت نونهالان نشان هموار می‌سازند.

* والدینی که با روحیات و نیازهای کودک آشنا هستند به خوبی می‌دانند که کنجکاوی و پرسش‌های او طبیعی و غریزی است و نباید این انگیزه را در او خاموش نمایند، بلکه باید شرایطی فراهم آورند که کودک پیش‌تر و بهتر به اشیا چشم بدوزد و پرسش کند و آن‌ها را لمس کرده، در صورت لزوم اشیا را قطعه قطعه کند و از درون آن‌ها آگاه شود.

* وقتی اسباب بازی توسط کودک خراب یا شکسته می‌شود بهتر است والدین اسباب بازی نوئی برای او بخرند، چون ممکن است کودک افسوس اسباب بازی خراب شده را بخورد و دچار دل‌مردگی، احساس گناه^{۱۴} و پشیمانی شود. در صورتی که کودک به علت کنجکاوی و به طور غیرعمدی این کار را انجام داده است نباید دچار چنین حالت‌هایی شود.

* اسباب‌بازی‌های شکسته شده باید توسط کودک و با راهنمایی والدین تعمیر شوند و در صورتی که غیرقابل استفاده باشند آن‌ها را در جعبه‌ای نگهداری کنند و در سال‌های بعد هراز چندگاهی آن‌ها را به کودک نشان دهند. این وسایل مرجع خاطرات خوبی برای کودکان خواهد شود.

* بعضی از والدین برای پُز دادن به خانواده‌های دیگر یا به علت امیال سرکوب شده دوران کودکی خویش که از داشتن بعضی اسباب بازی‌ها محروم بوده‌اند، اسباب بازی‌های زیادی تهیه می‌کنند و آن‌ها را در کمد و گنجه و دور از دسترس کودکان نگهداری می‌کنند. از دیدگاه این‌گونه والدین کودک خوب کودکی است که اسباب بازی‌هایش را در کمد یا